

LANDSKAPSSTYRELSENS FRAMSTÄLLNING

Landskapslagstiftning om lärlingsutbildning

1996-97

nr 22

FÖRSLAG

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar en landskapslag om lärlingsutbildning. Förslaget föranleds av den ändring av självstyrelselagen (59/96), som trädde i kraft den 1 januari 1997, genom vilken lagstiftningsbehörigheten i fråga om läroavtal återgick till landskapet. Behörighetsförskjutningen möjliggör egen lagstiftning på området och en möjlighet att åter bygga upp en lärlingsutbildning i landskapet.

Genom förslaget vill landskapsstyrelsen skapa ett komplement till den traditionella yrkesutbildningen i landskapet. Lärlingsutbildningen lämpar sig också väl för yrken som inte täcks av utbildningen inom den skolbundna yrkesutbildning, eftersom det inte varit ändamålsenligt eller ens möjligt att ordna utbildningen i skolform. Enligt förslaget skall lärlingsutbildningen vara en arbetsdominerad form av yrkesutbildning med tyngdpunkten på yrkesinriktade studier som bedrivs på arbetsplatsen i samband med arbete. Studierna kombineras med teoretisk undervisning vid landskapets yrkesutbildande skolor eller andra utbildningsanordnare.

Lärlingsutbildningen kommer huvudsakligen att administreras av en lärlingsnämnd som handhar ansvaret för den löpande verksamheten och dess koordinering. Lärlingsnämnden biträder landskapsstyrelsen i skötseln av de förvaltninguppgifter nämnden påförs genom lagen eller de föreskrifter som utfärdats med stöd av den. Den högsta ledningen och tillsynen av utbildningen handhas av landskapsstyrelsen.

Avsikten med förslaget är att åstadkomma en modern och flexibel lagstiftning där de mer detaljerade bestämmelserna förslås intagna i en särskild förordning. Samtidigt anpassas den föreslagna lagen till reformen av utbildningen efter grundskolan.

Avsikten är att landskapslagen skall kunna träda i kraft så fort som möjligt för att återuppta den lärlingsutbildning som avslutades i samband med tillkomsten av nya självstyrelselagen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

ALLMÄN MOTIVERING	1
1. Bakgrund	1
2. Förhållandena i våra närmaste grannländer	3
2.1. Danmark	3
2.2. Norge	5
2.3. Riket	7
2.4. Sverige	8
2.5. Tyskland	10
3. Behov av åtgärder och föreslagna åtgärder	11
3.1. Allmänt	11
3.2. Läroavtal	12
3.3. Utbildningen	12
3.4. Förvaltning	13
3.5. Studiesociala förmåner och utbildningsstöd	13
4. Lagstiftningsbehörigheten	14
5. Förslagets ekonomiska och organisatoriska verkningar	14
6. Beredningsarbete	15
DETALJMOTIVERING	15
1. Landskapslagen om lärlingsutbildning	15
1 kap. Allmänna bestämmelser	15
2 kap. Utbildningen	16
3 kap. Förvaltning	19
4 kap. Läroavtal. Arbetsgivarens och lärlingens rättigheter och skyldigheter	20
5 kap. Förändringar i läroavtalet	22
6 kap. Kostnader	22
7 kap. Särskilda bestämmelser	23
2. Landskapslag om ändring av 1 § landskapslagen om utbildning efter grundskolan	24
LAGTEXT	25
1. Landskapslagen om lärlingsutbildning	25
2. Landskapslagen om ändring av 1 § landskapslagen om utbildning efter grundskolan	32
BILAGA	1

ALLMÄN MOTIVERING

1. Bakgrund

Läroavtal har i viss utsträckning förekommit i landskapet ända sedan självstyrelsens tillkomst, först med stöd av förordningen den 31 mars 1879 om näringarne (FFS 12/79) sedermera med stöd av landskapslagen om läroavtal (27/64). Sistnämnda landskapslag ersattes från och med 1 juni 1968 med landskapslagen om läroavtal (12/69) och läroavtalsförordningen för landskapet Åland (22/71).

Läroavtal var enligt landskapslag om läroavtal ett arbetsavtal mellan lärlingen och arbetsgivaren på vilket bestämmelserna i landskapslagen skulle tillämpas. Lärlingen förband sig att utföra arbete mot ersättning för att han i ett visst yrke skulle få behövliga praktiska och teoretiska kunskaper. Lärlingsutbildningen var ett komplement till den skolbundna utbildningen. Lärlingen skulle ha fyllt 15 år för att få påbörja en lärlingsutbildning och en minderårig lärling skulle försörja sig själv genom eget förvärvsarbete. Lärlingsutbildningen erbjöd såväl grundläggande yrkesutbildning som fortbildning och vidareutbildning inom olika yrken. För utbildningen fanns särskilda av landskapsstyrelsen godkända läroplaner. Över 70 procent av utbildningstiden bedrevs på arbetsplatsen.

Den högsta ledningen av och tillsynen över lärlingsutbildningen ankom på landskapsstyrelsen. Vart fjärde år utsåg landskapsstyrelsen en lärlingsnämnd som förutom ordföranden och vice ordföranden kunde bestå av minst fyra andra medlemmar. Ordföranden eller vice ordföranden skulle vara lärare vid en yrkesutbildningsanstalt. De övriga medlemmarna skulle representera såväl arbetsgivarna som arbetstagarna från i första hand de yrkesområden, inom vilken de flesta lärlingarna fanns i landskapet. Nämndens uppgift var bland annat att godkänna arbetsgivare som lärlingsutbildare, godkänna läroavtal, se till att lämplig teoriundervisning kunde erbjudas till lärlingarna samt ta initiativ till utvecklandet av utbildningen. Lärlingsnämnden biträdades av en utbildningsinspektör vars uppgifter fanns fastställda i läroavtalsförordningen och reglementet.

Under den tid lärlingen genomgick den teoretiska undervisningen hade han rätt till ersättning för kost, läroböcker och annan utbildningsmateriel samt även en mindre dagpenning. Lärling som inte var bosatt på kursorten kunde dessutom få ersättning för skäligen inkvarteringskostnader samt för resekostnader och dagtraktamenten för resa till och från kursen. Ytterligare kunde ett särskilt familjeunderstöd utgå till lärlingar, som var familjeförsörjare.

Under arbetsundervisningen fick lärlingen kollektivavtalsenlig lön. Inkvarteringskostnader, resekostnader, dagtraktamenten samt familjeunderstöd kunde även betalas ut under den tid lärlingen lyfte lön. Arbetsgivaren hade dock, såvida inte annat avtalats, ingen skyldighet att betala ut lön för den tid lärlingen deltog i den teoretiska undervisningen. Under utbildningstiden erhöll arbetsgivaren ersättning för de utgifter som var förenade med lärlingsutbildningen.

Av nedanstående tabell framgår antalet läroavtal enligt bransch och år samt lärlingarnas medelålder under tidsperioden 1985-1994:

Bransch	1985	1986	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994
Lantbruk									3	3
Grafisk teknisk	4	7	6	3	4	3	2	3	2	1
Hantv/konstindustrin	1	2	2	1	1	1	1	1	2	2
Beklänadsbranschen	1									
Maskin/metallteknik	3		3	2	2	1				
VVS-teknik	1	1	2	2	4	5	4	4	3	3
Elteknik	1	3	3	4	3					
Bil/transportteknik	1	2	1	1		1	2	2	2	1
Ytbehandlingsteknik			1							
Livsmedelsindustrin	4	2	1							
Kosth./hotellservice			2	3	3	2	1			
Huslig ekonomi									5	5
Handel/administrat.	5	4	3	3	1	1	1	1	1	
Sjöfart										1
Sociala områden			7	9	18	11	13	11	18	17
Fristående linjer (frisör, sotare)	5	2	3	4	4	4	4	6	6	4
Totalt	26	23	34	32	40	29	28	28	42	37
Medelålder	22	22	26	26	31	30	32	35	33	35

Källa: Ålands lärlingsnämnds verksamhetsberättelse för år 1994

Genom den nya självstyrelselagen för Åland (71/91) övergick lagstiftningsbehörigheten i fråga om läroavtal till riket. Den 12 december 1994 trädde förordningen om upphävande av vissa åländska landskapslagar på arbetsrättens område (ÅFS 5/95) i kraft. Genom förordningen upphävdes landskapslagen om läroavtal (ÅFS 12/69). Enligt övergångsbestämmelserna till förordningen skulle dock landskapslagen om läroavtal fortfarande tillämpas på de läroavtal som hade ingåtts innan förordningen trädde i kraft. Genom en ändring av självstyrelselagen (59/96), som trädde i kraft den 1 januari 1997, ändrades 18 § 14 punkten så att rättsområdet läroavtal återfördes till landskapets lagstiftningsbehörighet.

2. Förhållandena i våra närmaste grannländer

2.1. Danmark

Allmänt

I Danmark genomfördes vid årskiftet 1990/91 en totalreform av yrkesutbildningslagstiftningen. Genom reformen övergick yrkesutbildningen från att ha varit detaljreglerad och anslagsstyrd till en mål- och ramstyrning med finansiering i förhållande till verksamheten (s.k. taxametertilskud). I Danmark utgör numera begreppet yrkesutbildning den gemensamma beteckningen för den tidigare yrkesfackliga grundutbildningen, lärlingsutbildningen och den grundläggande teknikerutbildningen. Efter reformen 1991 regleras yrkesutbildningen i Danmark av *lov om erhvervsskoler* (lovbekendtgørelse nr. 689 af 20. juli 1994) och *lov om erhvervsuddannelser* (lovbekendtgørelse nr. 814 af 11. november 1996). Genom lov om erhvervsuddannelser upphävdes lov om lærlingsforhold (lovbekendtgørelse nr. 128 af 16 marts 1987).

I Danmark finns omkring 80 yrkesutbildningar med över 200 inriktningar. Med få undantag är det fråga om s.k. varvade utbildningar, dvs där utbildningen är uppbyggd så att eleverna skiftar mellan skol- och praktikperioder. Eleven är förpliktad att delta i både undervisning och praktik. De flesta utbildningar omfattar tre till fyra år. Som huvudregel är utbildningen öppen för alla som fullgjort grundskoleutbildningen. De av undervisningsministeriet godkända yrkesskolorna leds av en styrelse med representanter för amtsrådet, kommunalfullmäktige, arbetsgivarna, arbetstagarna och lärarna. Styrelsen handhar den högsta ledningen av skolan. Den löpande verksamheten sköts av en direktör eller en föreståndare.

Lärlingsutbildning

Man kan börja utbildningen antingen med en praktikperiod vid ett företag eller annan arbetsplats eller med att gå i skola. För att kunna påbörja en praktikperiod på en arbetsplats krävs att ett utbildningsavtal (uddannelsesaftale) sluts med huvudmannen för arbetsplatsen. Trots att inledningen är olika är det samma utbildning man slutligen erhåller.

Har man fått en *praktikplats på förhand* börjar utbildningen på exempelvis handels- och kontorsområdet med praktik med avbrott för teoretisk undervisning, som fortgår två till tre dagar i veckan. Resten av veckan arbetar eleven i praktikföretaget. Inom den tekniska yrkesutbildningen kan den första praktikperioden däremot pågå upp till ett halvt år. Sedan påbörjas en skolperiod på normalt 20 veckor.

Elever som *går skolvägen* väljer först efter att ha stiftat bekantskap med olika yrken under det första skolåret en bestämd utbildning samt tidpunkten för fullgörandet av praktiken. På handels- och kontorsområdet börjar elever som inte har något utbildningsavtal med handelsskolornas grundutbildning. Grundutbildningen som är ett-årig innehåller enbart teoretisk undervisning. På den tekniska utbildningen fortsätter utbildningen med en

andra skolperiod omfattande ett halvt år. Eleven kan välja mellan ca. 80 olika utbildningar. Inom en tredjedel av de tekniska utbildningarna kan eleven även välja att hoppa över det första halva året och starta direkt med på andra skolperioden. Det förkortar dock inte den samlade utbildningstiden eftersom praktiktiden blir förlängd med ett halvt år. Elever över 18 år kan på samtliga utbildningar välja att direkt börja på andra skolperioden. Efter det första skolåret skall eleverna praktisera. Det kräver att man ingår ett utbildningsavtal med företaget/arbetsplatsen. Praktikperioden avbryts av en rad skoluppehåll med teoretisk undervisning.

Under den del av utbildningstiden, då eleverna har ett utbildningsavtal, får de lön. Under den övriga utbildningstiden kan eleverna få studiestöd, om de har fyllt 18 år.

Praktikplats

Eleverna skall själva skaffa en godkänd *praktikplats*, eventuellt med yrkesskolans hjälp. Företaget/arbetsplatsen blir godkänt som praktikplats av ett s.k. yrkesutskott inom yrkesområdet. Förutsättningen för att bli godkänd som praktikplats är att företaget/arbetsplatsen kan ge eleven en utbildning som överensstämmer med praktikreglerna för ifrågavarande yrke. Skolorna skall hjälpa eleven och företaget/arbetsplatsen med att uppfylla utbildningsavtalet.

Vid brist på praktikplatser kan den normala praktiken i ett företag ersättas med *skolpraktik* (s.k. praktikplatskompenserande undervisning). Skolpraktiken består av en blandning av undervisning i skolan och en allmän praktik i ett företag under minst halva praktiktiden. För att få ett erbjudande om skolpraktik skall eleven ha avslutat skolperioden med gott resultat, vara villig att ta en praktikplats på en annan geografisk plats, i ett besläktat yrke (bransch) och själv göra en aktiv insats för att hitta en praktikplats. Elever i skolpraktik får samma lön som elever med allmän praktik.

Utbildningsavtal

Har man på förhand en praktikplats, och startar utbildningen i företaget, skall eleven och arbetsgivaren ingå ett utbildningsavtal (s.k. uddannelsesaftale). Avtalet förpliktar arbetsgivaren att ge eleven den praktiska delen av utbildningen. Samtidigt förpliktar sig eleven att arbeta för arbetsgivaren och lösa de pålagda uppgifterna.

De första tre månaderna av praktiktiden är provotid. Under provotiden kan båda parterna upphäva avtalet. När provotiden är slut kan avtalet upphävas såvida en av parterna inte följer avtalet eller om båda parterna är överens om att upphäva avtalet. Praktikanten får lön under hela utbildningsperioden.

Ersättning till arbetsgivaren

Arbejdsgivernes Elevrefusion (AER) är en stiftelse som administrerar de medel som finns tillgängliga för att skaffa ett nödvändigt antal praktikplatser. AER ger ersättning åt arbetsgivarna, då de har utbetalt lön åt elever under ett skoluppehåll med teoretisk

undervisning. Förutom att arbetsgivaren kan få sina löneutgifter återbetalda av AER, kan AER också betala en del av de transportkostnader arbetsgivaren har haft i samband med elevens skolutveckling. AER täcker även löneutgifterna för elever i skolpraktik.

2.2. Norge

Allmänt

I augusti 1994 genomfördes en av de största utbildningsreformerna i Norge i fråga om utbildning på gymnasialstadiet (Reform -94). Genom reformen infördes en rätt till utbildning, som innebär att alla som fullgjort grundskolan våren 1994 eller senare har en laglig¹ rätt till tre års heltidsutbildning som leder fram till antingen en *studiekompetens* som ger eleven möjlighet att fortsätta studera på högre nivå eller ett *yrkesbrev/gesällbrev* eller annan *yrkeskompetens* med möjlighet att erhålla ett arbete. Rätten till utbildning måste utnyttjas inom fyra år efter fullgjord grundskola. I fråga om lärlingsutbildning skall rättigheten dock utnyttjas inom fem år efter fullgjord grundskola. Innan reformen förelåg ett antal problem som utbildningsreformen syftade till att lösa eller åtminstone begränsa. Bland dessa problem var att statusen på yrkesutbildning minskade i förhållande till studieförberedande gymnasieutbildningar, att ett stor andel ungdomar lämnade skolan utan arbets kvalifikationer eller ytterligare utbildningsalternativ, att i det rådande systemet med yrkesutbildning alltför få praktikplatser var tillgängliga och kopplingarna mellan yrkesutbildningen i skolan och arbetslivet var allt för svaga.²

Lärlingsutbildning

Reform -94 medförde även ändringar i lärlingssystemet och därmed även i *loven 23. mai 1980 nr. 13 om fagopplæring i arbeidslivet*. Det norska lärlingssystemet är enligt grundmodellen uppbyggt som en fyraårig utbildning. De första två åren ägnas åt vanlig skolutbildning. Det första året väljer lärlingarna bland 13 olika kurser (*grunnkurs*) och under det andra året bland 80 kurser (*videregående kurs 1 (VK I)*). Kärnämnenä norska, engelska, matematik, naturvetenskap och samhällsvetenskap är obligatoriska. Under det tredje och fjärde året kombineras yrkesutbildning på arbetsplatsen med faktiskt produktionsarbete. En yrkesutbildningsnämnd förmedlar lärlingar till en lärlingsarbetsplats (företag, sammanslutning, offentlig myndighet eller institution etc.) med vilken fylkeskommunen ingått ett avtal om att ordna lärlingsutbildning. Lärlingarna kan totalt välja mellan 200 inriktningar. För dem som vill komplettera sina teoretiska kunskaper för att få behörighet att bedriva eftergymnasiala studier finns olika påbyggnadskurser. De lärlingar som under det tredje skolåret inte får någon lärlingsplats går i stället det året i skolan

¹ Lov om videregående opplæring og lov om fagopplæring i arbeidslivet, endert ved lover 28 mai 1993 nr. 51, 1 okt 1993 nr. 920.

² Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet: Videregående opplæring etter Reform 94. 1996.

ett personligt studieprogram för den studerande som utarbetas gemensamt av den studerande, arbetsgivaren och det kollegiala organet. I studieprogrammet beaktas den studerandes tidigare utbildning och arbetslivserfarenhet.

En provotid är obligatorisk, men längden på den kan avtalas inom ramen för den maximala tiden på fyra månader. Under provotiden kan båda parterna häva avtalet. Efter provtiden måste parterna enligt huvudregeln vara eniga om att häva avtalet. Ett avtal kan dock hävas ensidigt om en hävning är nödvändig på grund av minderårigs uppfostran, utveckling eller hälsa, om arbetsgivaren upphör med sin rörelse eller försätts i konkurs, om arbetsgivaren dör eller annat vägande skäl det påkallar (jfr 43 och 44 §§ lagen om arbetsavtal).

Under den tid de studerande deltar i den teoretiska undervisningen kan de beviljas studiesociala förmåner såsom dagpenning, familjebidrag, ersättning för resekostnader till och från undervisningsorten samt inkvarteringskostnader. Under praktiktiden erhåller den studerande lön i enlighet med de grunder som är fastställda i läroavtalet.

Ersättning till arbetsgivaren

Arbetsgivaren erhåller en utbildningsersättning för de kostnader som utbildningen bedöms åsamka arbetsgivaren. Vid bedömningen beaktas utbildningsområdet samt den studerandes erfarenheter och utbildningsnivå. Om utbildningsersättningens belopp överenskommer det kollegiala organet och arbetsgivaren innan varje läroavtal sluts.

2.4. Sverige

Allmänt

Från och med hösten 1992 är all gymnasieutbildning i Sverige treårig. Kommunerna³ är från samma tidpunkt skyldiga att erbjuda alla ungdomar en gymnasieutbildning. Utbildningen skall påbörjas senast under det första kalenderhalvåret det år ungdomarna fyller 20 år. Den svenska gymnasieutbildningen bygger på 16 nationella program riktade mot olika ämnen. Det första året är gemensamt för alla elever på respektive program, därefter kan eleven välja mellan nationella eller lokala inriktningar. Den yrkesinriktade utbildningen ingår i samma system som den allmänna studieförberedande utbildningen. I systemet ingår bestämmelser om att minst 15 procent av yrkesutbildningen skall vara arbetsplatsförlagd, så kallad arbetsplatsförlagd utbildning (APU).

Tanken med APU är att all yrkesutbildning skall innehålla viss växelverkan mellan skola och arbetsliv och att kursplanestyrd inläring skall ske på arbetsplatserna. APU är obligatorisk i alla gymnasieskolans program med undantag av naturvetenskap, samhällsvetenskap och det estetiska programmet.

Från och med hösten 1992 finns även en form av lärlingsutbildning (jfr 5 kap. 3 § och

³ Kommunen är huvudsakligen huvudman för gymnasieutbildningen i Sverige.

5 kap. 13 § skollagen (SFS 1985:1100)) inom gymnasieskolan som ett komplement till de nationella programmen med APU.

Lärlingsutbildningen

Det finns i huvudsak två huvudkategorier av lärlingsutbildning i Sverige dels en *traditionell lärlingsutbildning*, dvs utbildning helt i företagets regi dels en *gymnasial lärlingsutbildning*, dvs lärlingen samtidigt är elev i gymnasieskolan.

I den traditionella lärlingsutbildningen ställs i regel inga särskilda krav på grundutbildning före lärlingsutbildningen, dock skall man minst ha grundskolekompetens. I vissa branscher bedrivs delar av lärlingsutbildningen vid ett branschinstitut (t.ex. VVS-centrum i Katrineholm).

Den gymnasiala lärlingsutbildningen, som har formen av ett individuellt program, skall motsvara tre årskurser. Redogörelsen nedan berör enbart den gymnasiala lärlingsutbildningen. Teoriundervisningen i skolan skall kunna kombineras med en yrkesutbildning som sker i företagsregi. Huvudmannaskapet för utbildningen delas mellan kommunen och företaget. Det dubbla huvudmannaskapet innebär att lärlingen under den tid han genomför yrkesutbildning i företaget är anställd och uppbär lön. Under tiden lärlingen deltar i teoriundervisningen i skolan har han rätt till studiebidrag.

Skolans del i utbildningen, det som regleras i skollagen, utgörs av ett paket med kärnämnen. Kärnämnen i utbildningen för lärlingar skall enligt 2 kap. 21 § gymnasieförordningen (SFS 1992:394) omfatta svenska, engelska, samhällskunskap, religionskunskap och matematik. Utbildningen skall om eleven så önskar omfatta samtliga gymnasieskolans kärnämnen.⁴ Utbildningen skall enligt 5 kap. 13 § 4st. skollagen följa en plan som fastställs av styrelsen för utbildningen (en eller flera nämnder, jfr 2:1 skollagen).

Företagen är huvudman för yrkesutbildningen i företaget och ansvarar därmed även för genomförandet av den. Det innebär att parter, branscher och företag helt svarar för innehåll, uppläggning och krav på lärlingsutbildningen i företaget. Lärlingarnas anställningsförhållanden under den tid de är i företagen är också en fråga för parterna på arbetsmarknaden att komma överens om. Företagens del av utbildningen måste kombineras med den del av utbildningen som ges i skolorna. I 5 kap. 13 § 3 st. skollagen markeras detta med att gymnasieskolans utbildningspaket endast kan kombineras med sådana anställningar som syftar till en yrkesutbildning. I regel utgår ingen ersättning till arbetsplatsen för den egentliga yrkesutbildningen.

Den ovan beskrivna lärlingsutbildningen har hittills prövats i mycket liten omfattning, vilket ansetts bero på att lärlingsutbildningen i Sverige inte är lika officiellt accepterad som i t.ex. Danmark, Norge och Tyskland, där lärlingsutbildningen ingår som ett naturligt led i landets utbildningsväsende. Hösten 1995 fanns 25 lärlingar i den gymnasiala lärlingsut-

⁴ Enligt 1:2 gymnasieförordningen är dessa svenska, engelska, samhällskunskap, religionskunskap, matematik, naturkunskap, idrott och hälsa samt estetisk verksamhet.

bildningen. För att öka dragningskraften till lärlingsutbildningen övervägs olika lösningar bl.a. utvecklandet av ett fungerande kontaktnät mellan gymnasieskolan, kommunen och arbetsgivarna, en rimlig ersättning till arbetsgivaren för dennes utbildningskostnader, en förbättring av möjligheterna till vidarestudier efter avslutad lärlingsutbildning (tillräckligt omfattande bas av kärnämnen) samt ett delat ansvar för yrkesutbildningen i företaget. En utveckling av lärlingsutbildningen kräver generellt stora insatser från arbetslivet. Vid en hearing som Kommittén för gymnasieskolans utveckling (U94:02) hade med arbetsmarknadens parter framkom bland annat att arbetsgivarna i Sverige förutsätter att de som skall anställas har gått igenom fullständig utbildning i en gymnasieskola bekostad av samhället.

2.5. Tyskland

Allmänt

I Tyskland finns för yrkesutbildningen ett s.k. dualt system, vilket innebär att det finns två slags huvudmän för utbildningen. Företag eller yrkesskolor kan vara huvudmän. För utbildningen i företaget gäller federala lagar och för utbildningen inom yrkesskolorna de olika delstaternas lagar (se bl.a. *Berufsbildungsgesetz* eller *Hantwerksordnung*). Vid sidan av det duala systemet finns yrkesskolor för bl.a. sjukvård, socialvård, handel och ekonomi.

Utbildningen

Inträdeskravet till det duala systemet är genomgången obligatorisk skola, men många sökanden har avlagt student- eller realexamen före yrkesutbildningen. Lärlingarna tillbringar 3-4 dagar per vecka på företagen och 1-2 dagar per vecka vid yrkeskolan för undervisning i yrkest teori och allmänna ämnen.

Yrkesutbildningen inom ramen för det duala systemet regleras i en federal utbildningsordning, i vilken bl.a. utbildningstid, innehåll och yrkesprov finns angivna för över 400 olika yrken. För den teoretiska undervisningen vid de tyska yrkesskolorna finns med lärare med hög akademisk utbildning medan särskilda s.k. fachlehrer svarar för praktisk inriktad undervisning. Under utbildningsperioderna på företagen handleds ungdomarna av särskilt utbildade instruktörer.

Det tyska duala systemet tillämpas både av stora och små företag. Det får skiftande utformning beroende på företagets inriktning och utbildningsresurser. I regel finns ett tillräckligt antal lärlingsplatser att tillgå. De som genomgått utbildningen är inte garanterade att få anställning vid det företag som svarat för lärlingsutbildningen. Det duala systemet innebär att arbetslivet har ett stort inflyttande över yrkesutbildningen och garanterar dess kvalitet. Arbetslivet tar även ett stort ekonomiska ansvar för yrkesutbildningen. Under år 1990 var de tyska företagens utbildningskostnader enligt det duala systemet ca 23 miljarder D-mark, medan de offentliga kostnaderna som är direkt kopplade till yrkesskolorna var ca 9 miljarder D-mark. För att motverka att utbildningen riskerar att bli för snävt arbetsplatsinriktad och ge ungdomarna möjlighet att gå vidare till andra företag och till universitet-

sutbildningar finns särskilda påbyggnadsutbildningar i fackskolor och fackhögskolor. För att utbildningen inte skall stelna förutsätts även att respektive branschorganisation ser till att utbildningen följer med i yrkesområdets i många fall snabba utveckling.

Utbildningskontrakt

Mellan lärlingen och arbetsplatsen upprättas ett utbildningskontrakt, som bl.a. reglerar utbildningstid (ca. 2-3,5 år), semester och lärlingslön (normalt 1.000-1.500 D-mark per månad).

3. Behov av åtgärder och föreslagna åtgärder

3.1. Allmänt

Konsekvensen av att lagstiftningsbehörigheten i fråga om läroavtal övergick till riket genom den nya självstyrelselagen (71/91) är att inga nya läroavtal för närvarande tecknas på Åland. Fortlöpande förfrågningar om lärlingsutbildningen har dock framförts från företagare och studiehandledare samt från personer som söker utbildning. Genom en ändring av självstyrelselagen (59/96), som trädde i kraft den 1 januari 1997, återgick lagstiftningsbehörigheten i fråga om läroavtal till landskapet, vilket möjliggör egen lagstiftning på området och en möjlighet att åter bygga upp en lärlingsutbildning i landskapet.

Landskapsstyrelsen föreslår att landskapslag om lärlingsutbildning antas att gälla i landskapet. Genom en lärlingsutbildning vill landskapsstyrelsen skapa ett komplement till den traditionella yrkesutbildningen i landskapet. Samhällets krav på ökad kunskap hos de studerande har medfört att utbildningstiden har förlängts. Vid exempelvis Ålands yrkesskola förlängdes utbildningstiden fr.o.m. läsåret 1995-96 genomgående till 120 studieveckor d.v.s. tre års studier. Denna utveckling är i grunden positiv eftersom den innebär större kunskaper och därmed vidgade valmöjligheter för den studerande. Men samtidigt innebär det problem inte minst för personer som har som främsta mål att komma ut i arbetslivet. Den skolbundna yrkesutbildningen kan för dem verka allt för teoretiskt inriktad. Möjligheten att kunna välja en utbildning där största delen av utbildningen bedrivs på en arbetsplats kan utgöra ett sätt att komma till rätta med problemet. Genom en kombination av teoretisk och praktisk undervisning underlättas det för många att förstå sambandet och meningen med olika kunskaper. Lärlingsutbildningen lämpar sig också väl för yrken som inte täcks av utbildningen inom den skolbundna yrkesutbildning, eftersom det inte varit ändamålsenligt eller ens möjligt att ordna utbildningen i skolform. Som exempel på lärlingsutbildningar som inte täcks av den skolbundna yrkesutbildningen kan nämnas utbildningen för bokbindare, guld- och silversmed samt urmakare.

Avsikten med förslaget är att åstadkomma en modern och flexibel lagstiftning där de mer detaljerade bestämmelserna föreslås intagna i en särskild förordning. Samtidigt anpassas den föreslagna lagen till reformen av utbildningen efter grundskolan.

Enligt förslaget skulle lärlingsutbildningen fortsättningsvis vara en arbetsdominerad form av yrkesutbildning med tyngdpunkten på yrkesinriktade studier som bedrivs på arbetsplatsen i samband med arbete. Studierna kombineras med teoretisk undervisning vid landskapets yrkesutbildande skolor eller andra utbildningsanordnare. Andra utbildningsanordnare än landskapets skolor skall väljas då den teoretiska utbildningen inte finns tillgänglig eller inte är praktiskt genomförbar i landskapets skolor.

3.2. Läroavtal

Lärlingsutbildningen föreslås fortsättningsvis vara baserat på ett läroavtal. Läroavtalet utgör ett speciell typ av arbetsavtal som ingås mellan lärlingen och arbetsgivaren. För att träda i kraft måste läroavtalet godkännas av en lärlingsnämnd. Till läroavtalet bifogas en individuell studieplan som bl.a. anger omfattningen av och innehållet i utbildningen inom det aktuella yrket eller delområdet för ett yrke. Lärlingsutbildningen kan enligt förslaget omfatta grundutbildning, kompletteringsutbildning, vidareutbildning och fortbildning. En förutsättning för att få ingå ett läroavtal och därmed påbörja en lärlingsutbildning är att personen har fyllt 15 år och har genomgått grundskolan eller inhämtat motsvarande undervisning på annat sätt.

3.3. Utbildningen

Utbildningen innebär en kombination av lärande i skolan och i arbetslivet. Den teoretiska undervisningen som primärt skall tillhandahållas vid landskapets skolor skall ge lärlingen en bred bas av kunskaper. Lärlingen erbjuds undervisning i svenska, matematik, samhällskunskap, engelska och andra s.k. allmänna ämnen (kärnämnen) kompletterat med yrkesteori (yrkesämnen och valbara ämnen) i den omfattning som anses nödvändigt för att erhålla den kunskap som eftersträvas för det aktuella yrket eller delområdet för ett yrke. De läroplaner som finns fastställda för respektive utbildningsprogram vid landskapets skolor utgör utgångspunkten vid bestämmandet av innehållet och omfattningen av den teoretiska undervisningen. Omfattningen av det utbildningspaket skolan erbjuder d.v.s. andelen kärnämnen och yrkesteori bör inte regleras direkt i lagen utan föreslås intagen i den till läroavtalet bifogade studieplanen. För att ge lärlingen en bred bas av kunskaper är avsikten att den teoretiska undervisningen åtminstone inom grundutbildningen skulle omfatta 24 studieveckor med kärnämnen. I studieplanen regleras även innehåll, uppläggning och andra krav på den praktiska undervisningen. Närmare bestämmelser om vad den individuella studieplanen skall innehålla föreslås intagen i en landskapsförordning. De personer som väljer en lärlingsutbildning i form av exempelvis grundutbildning kan komma att behöva

en längre total utbildningstid än inom den traditionella yrkesutbildningen, det vill säga mer än 120 studieveckor, men utbildningen kan även bli kortare. Hur lång utbildningen blir beror yrkesområdets behov och karaktär.

3.4. Förvaltning

Lärlingsutbildningen kommer huvudsakligen att administreras av en läringsnämnd som handhar ansvaret för den löpande verksamheten och dess koordinering. Läringsnämnden biträder landskapsstyrelsen i skötseln av de förvaltningsuppgifter nämnden påförs genom lagen eller de föreskrifter som utfärdats med stöd av den. Den högsta ledningen och tillsynen av utbildningen handhas av landskapsstyrelsen.

Läringsnämnden tillsätts av landskapsstyrelsen för fyra kalenderår i sänder med högst sex medlemmar. Flertalet av medlemmarna skall inneha sakkunskap om arbetslivet inom de yrkesområden där de flesta lärlingar finns i landskapet. Läringsnämnden föreslås bl.a. få till uppgift att godkänna de arbetsgivare som kan vara lärlingsutbildare, godkänna läroavtal, iaktta att ingångna läroavtal följs, uppgöra verksamhetsplan och förslag till budget. Närmare bestämmelser om läringsnämndens uppgifter kan vid behov tas in i en landskapsförordning.

Avsikten är att det vid varje skola skall finnas en basresurs inom lärarkollegiet vars fortlöpande uppgift föreslås bli att följa med utvecklingen inom lärlingsutbildningen. Vid varje skola bör dessutom en kontaktperson utses med särskilt ansvar för att medverka i uppgörandet av de individuella studieplanerna samt fungera som koordinator för skolans ansvarsområde inom lärlingsutbildningen.

3.5. Studiesociala förmåner och utbildningsstöd

Eftersom den teoretiska undervisningen i första hand kommer att tillhandahållas av landskapets skolor samtidigt som en stor del av den teoretiska undervisning som ingår i lärlingsutbildningen är överensstämmande med den skolbundna undervisningen föreslås att motsvarande studiesociala förmåner som de studerande erhåller vid den skolbundna undervisningen även skall tillkomma lärlingarna. Detta medför att lärlingen skall ha tillgång till avgiftsfri teoretisk undervisning samt att lärlingen erhåller skolmåltid och ersättning för skolskjuts och boende på motsvarande sätt som studerande vid den skolbundna yrkesundervisningen.

När lärlingen erhåller praktisk undervisning på lärlingsplatsen föreslås lärlingen lyfta lön i enlighet med vad som är överenskommet i läroavtalet. Vid bestämmandet av lönen skall åtminstone de lönevillkor som fastställts för jämförligt arbete i kollektivavtalet för branschen iakttagas (se förslagets 22 § samt 17 § lagen om arbetsavtal och 15 § sjömanslagen)

Om den teoretiska undervisningen måste arrangeras av annan utbildningsanordnare än landskapet⁵ föreslås landskapet finansiera undervisningen och med den sammanhängande förmåner i enlighet med vad som överenskommes med utbildningsanordnaren.

Lärlingar föreslås på motsvarande sätt som studerande vid en läroanstalt på motsvarande nivå kunna erhålla studiestöd från landskapet under den tid lärlingen deltar i den teoretiska undervisningen.

För att täcka de merkostnader en lärlingsplats medför för en arbetsgivare föreslås arbetsgivaren erhålla ett utbildningsstöd från landskapet. En överenskommelse om storleken på stödet skall träffas mellan lärlingsnämnden och arbetsgivaren i samband med att ett läroavtal ingås.

4. Lagstiftningsbehörigheten

Genom den nya självstyrelselagen för Åland (71/91) övergick lagstiftningsbehörigheten i fråga om läroavtal till riket. I enlighet med 71 § självstyrelselagen utfärdades en förordning om upphävande av vissa åländska landskapslagar på arbetsrättens område (5/95), genom vilken landskapslagen om läroavtal (12/69) upphävdes att gälla i landskapet. Enligt övergångsbestämmelserna till förordningen skulle dock landskapslagen om läroavtal fortfarande tillämpas på de läroavtal som hade ingåtts innan förordningen trädde i kraft.

Genom en ändring av självstyrelselagen (59/96), som trädde i kraft den 1 januari 1997, ändrades 18 § 14 punkten så att rättsområdet läroavtal återfördes till landskapets lagstiftningsbehörighet. Landskapet har även lagstiftningsbehörighet i fråga om undervisning enligt samma punkt.

5. Förslagets ekonomiska och organisatoriska verkningar

Lärlingsutbildningen har tillsvidare används i en begränsad omfattning på Åland. Under åren 1985-1994 uppgick antalet läroavtal i landskapet till i medeltal 32 läroavtal per år (jfr tabell i kap. 1 ovan). Lärlingarnas medelålder var under samma tidperiod 29 år, vilket visar att en stor del av utbildningen fungerade som en utbildningsform för vuxna. Enligt förslaget skall lärlingsutbildningen givetvis även vara öppen ungdomar. Landskapsstyrelsens målsättning är att möjliggöra tecknandet av ca. 30 nya läroavtal årligen.

Kostnaderna för en lärlingsplats beräknas motsvara kostnaderna för en studerande inom motsvarande skolbunden yrkesutbildning. Hur stora kostnaderna för utbildningsstödet till arbetsgivarna blir är svåra att uppskatta i dagsläget då utbildningen inom olika yrken på arbetsplatsen varierar mycket. För år 1997 har 300.000 mark upptagits i landskapsbudgeten för den aktuella utbildningen.

⁵ Så har varit fallet tidigare med exempelvis sötartutbildningen som ordnats i Sverige.

Avsikten är att förvaltningen av lärlingsutbildningen skall kunna handhas av befintlig personal vid utbildningsavdelningen. I ett initialskede för att få igång utbildningen samt även på längre sikt beroende på hur efterfrågan på lärlingsutbildning utvecklas i landskapet kan ytterligare personal behöva anställas.

Avsikten är att den teoretiska undervisning som kan tillhandahållas vid landskapets skolor skall bedrivas med befintliga lärarresurser eftersom största delen av den teoretiska undervisningen skall kunna erbjudas tillsammans med studerande vid den skolbundna yrkesundervisningen varvad med praktisk undervisning på lärlingplatsen. Tjänstekollektivavtalet kan därmed behöva kompletteras med bestämmelser om lärlingsutbildningen.

6. Beredningsarbete

Landskapsstyrelsen tillsatte den 15 februari 1996 en arbetsgrupp för uppgörande av förslag till organisation och regelverk för läroavtalsutbildningen på Åland. Arbetsgruppen överlämnade en slutrapport till landskapsstyrelsen den 3 juli 1996 (ÅUS 1996:10).

Under beredningen har berörda skolor och fackorganisationer samt Ålands kommunala avtalsdelegation, Ålands Handelskammare, Ålands Företagarförening och Ålands Arbetsgivareförening r.f. hörts i ärendet.

DETALJMOTIVERING

1. Landskapslag om lärlingsutbildning.

1 kap. Allmänna bestämmelser

1 § *Lagens tillämpningsområde.* Genom förslaget fullföljer landskapsstyrelsen sin intention om att återuppta lärlingsutbildningen i landskapet. Avsikten är att lärlingsutbildningen skall utgöra ett komplement till den traditionella yrkesinriktade utbildningen vid landskapet skolor (nedan kallad skolbundna yrkesutbildningen).

2 § *Definitioner.* Läroavtalet föreslås fortsättningvis såsom i landskapslagen om läroavtal (12/69) utgöra en speciell typ av arbetsavtal. Den föreslagna definitionen av läroavtal bygger på motsvarande definition av arbetsavtal enligt 1 § 1 mom. lagen om arbetsavtal (FFS 320/70).

Utbildningen innebär en kombination av lärande i skolan och lärande i arbetslivet. Avsikten är att alla lärlingar skall genomgå ett paket av kärnämnen kompletterat med yrkest teori (yrkesämnen och valbara ämnen) i den omfattning som anses nödvändigt för att erhålla den kunskap som eftersträvas för det aktuella yrket eller delområdet för yrket. Landskapsstyrelsen bestämmer vid godkännandet av läroavtalet (11 §) när ett läroavtal

utbildningsmässigt täcker ett tillräckligt omfattande yrkesområde. Kombinationen av teoretisk och praktisk undervisning kräver även ett fungerande samarbete mellan skola och arbetsliv.

Den skolbundna yrkesutbildningen är indelad i olika utbildningsprogram som med undantag av utbildningsprogrammet för sjöfart (80 sv) omfattar 120 studieveckor (sv). Inom varje utbildningsprogram om 120 sv ingår en arbetsplatsförlagd praktik om minst sex sv (fem procent av den totala utbildningen). Till skillnad mot den skolbundna yrkesutbildningen förslås lärlingsutbildningen vara en arbetsdominerad utbildning där den teoretiska undervisningen omfattar åtminstone 24 studieveckor med kärnämnen av en utbildning som normalt bör anses kräva 2-4 år. Den totala lärotiden är beroende på hur lång tid inlärandet av yrket normalt bör anses kräva. Vid en lärlingutbildning som ordnas som exempelvis fortbildning kan andelen kärnämnen dock vara färre än 24 studieveckor. I en studieplan som bifogas läroavtalet skall omfattning och innehållet av utbildningen närmare anges (jfr 11 §).

2 kap. Utbildningen

3 § *Allmänt.* Begreppet grundutbildning anknyter till begreppet grundläggande yrkesutbildning som används inom den skolbundna yrkesutbildningen på gymnasialstadienivå och som utgör en grundskolebaserad yrkesutbildning⁶.

På motsvarande sätt som inom den skolbundna yrkesutbildningen föreslås lärlingsutbildning även kunna ordnas i form av kompletteringsutbildning, fortbildning och vidareutbildning. Med kompletteringsutbildning avses utbildning som krävs för bibehållande eller uppnående av kompetens, medan fortbildning avser utbildning som krävs för att den yrkesverksamme skall kunna bibehålla och utveckla sin yrkesskicklighet. Vidareutbildningen avser att höja kompetensen genom att man exempelvis bygger på en tidigare erhållen examen med en högre examen.

För att kunna påbörja en lärlingsutbildning bör lärlingen vid ingåendet av läroavtalet ha fullgjort sin läroplikt. Enligt 21 § 2 mom. grundskolelagen för landskapet Åland (18/95) innebär läroplikten en skyldighet för barnet att genomgå grundskolan eller inhämta motsvarande undervisning i en annan skola eller i sitt hem. Minimåldern för att godkännas som lärling föreslås bibehållen vid 15 år. Samma åldersgräns gäller enligt 5 § lagen arbetsavtal (FFS 320/70) för att en minderårig skall kunna ingå ett arbetsavtal.

Enligt grundskolelagen för landskapet Åland börjar läroplikten det år barnet fyller sju år och upphör senast tio år därefter. En elev kan således vara 17 år innan han anses ha fullgjort sin läroplikt. Det kan därför finnas skäl att även innan läroplikten är fullgjord kunna påbörja en lärlingsutbildning för att på detta sätt skapa bättre förutsättningar för vissa ungdomar att komma ut i arbetslivet. Landskapsstyrelsen föreslås enligt paragrafens

⁶ Se 2 § landskapslagen om utbildning efter grundskolan i landskapsstyrelsens framställning 1996-97 nr 4.

2 mom. kunna bevilja person som har fyllt 15 år men som inte har genomgått grundskola eller inhämtat motsvarande undervisning rätt att ingå läroavtal.

4 § *Målsättning.* Avsikten med lärlingutbildningen är att kunna erbjuda ett komplement till den skolbundna yrkesutbildningen på motsvarande nivå, där största delen av utbildningen erhålls på arbetsplatsen. För personer som har som främsta mål att komma ut i arbetslivet, kan den skolbundna yrkesutbildningen förefalla alltför teoretiskt inriktad. Genom en kombination av teoretisk och praktisk undervisning är det lättare för många främst ungdomar att förstå meningen med olika kunskaper. Det är därför viktigt att lärlingsutbildningen innehåller såväl teoretiska som praktiska moment av god kvalitet där lärlingarna konkret kan se och förstå vad den teoretiska utbildningen betyder i produktionen av varor och tjänster. Lärlingsutbildningen kan också bidra till återväxten inom smala yrkesområden eller små företag där den skolbundna yrkesutbildningen inte passar in.

En risk med lärlingsutbildningen är eventuella kunskaps- och yrkesmässiga inläsnings-effekter. Avsikten är dock att lärlingsutbildningen åtminstone inom grundutbildningen skall innefatta en så pass omfattande teoretisk bas i kärnämnen (minst 24 sv, se kap. 3.3. ovan) att lärlingarna kan fortsätta att studera efter avslutad lärlingsutbildning, eventuellt efter vissa kompletteringskurser. Kompletteringskurserna bör i första hand ordnas vid landskapets skolor. Vid lärlingsutbildningen inte minst inom den teoretiska undervisningen skall även de allmänna målsättningarna enligt 4 § landskapslagen om utbildning efter grundskolan iakttas i tillämpliga delar.

5 § *Undervisning.* Den teoretiska undervisningen skall primärt ordnas vid landskapets skolor, men undervisningen kan även köpas från andra utbildningsanordnare som anses lämpliga om den nödvändiga undervisningen inte finns tillgänglig vid landskapets skolor. Med landskapets skolor avses de skolor som omfattas av landskapslagen om utbildning efter grundskolan⁷. Skolorna ansvarar för teoriundervisningen inom sitt utbildningsområde. Möjligheten att ordna teoretisk undervisning på annat sätt än vid landskapets skolor fanns även enligt den upphävda landskapslagstiftningen om läroavtal (jfr 14 § läroavtalsförordningen för landskapet Åland). Under exempelvis år 1994 ordnades teoriundervisningen förutom vid Ålands kursinstitut, Ålands lantmannaskola, Ålands husmodersskola och Ålands yrkesskola även vid Korsnäs kurscentral, Lahtis formgivningsinstitut, Rovaniemi vuxenutbildningscenter, Räddningsskolan i Rosersberg och Sjöfartsbranschens utbildningscentral i Åbo.

Arbetsgivaren kan vara från såväl den offentliga som den privata sektorn. Vissa arbetsgivare kan ha svårt att påta sig utbildningsansvaret för lärlingen ensam beroende på att arbetsgivaren exempelvis är för specialiserad inom ett område eller har för ojämn orderingång eller produktion. I dessa fall kan ett samarbete mellan olika arbetsgivare inom

⁷ Se FR 1996-97 nr 4.

yrkessektorn vara en lösning för att kunna erbjuda en lärlingsutbildning. Om två eller flera arbetsgivare påtar sig ett utbildningsansvar bör ett samarbetsavtal ingås. Av läroavtalet skall framgå vilka arbetsgivare som samarbetar samt vem av dem som är huvudansvarig för den praktiska undervisningen.

Läroplansgrunderna och läroplanen för kärnämnen på gymnasialstadiet fastställdes av landskapsstyrelsen den 6 juni 1995 att gälla från och med 1 augusti 1995 (ÅUS 1995:12, Dnr Uy1-31-95-7). Den teoretiska undervisningen föreslås bestå av ett paket av med kärnämnen kompletterat med yrkest teori (yrkesämnen och valbara ämnen) i den omfattning som anses nödvändigt för att erhålla den kunskap som eftersträvas för det aktuella yrket eller delområdet för yrket. Läroplanen för kärnämnen och de läroplaner som finns fastställda för respektive utbildningsprogram vid landskapets skolor skall iakttas vid bestämmandet av innehållet och omfattningen av den teoretiska undervisningen. Omfattningen av den andel kärnämnen och yrkest teori i lärlingutbildningen skall innehålla bör inte regleras direkt i lagen utan föreslås intagen i en till läroavtalet bifogad studieplan. Om läroplaner för ett aktuellt yrkesområde saknas fastställs innehållet och omfattningen av den teoretiska undervisningen på basen av ovannämnda läroplansgrunder direkt i studieplanen.

Kärnämnen utgör en kärna av allmänna ämnen som skall stöda den personliga utvecklingen, den sociala kompetensutvecklingen, yrkeskunnandet samt ge en bas för fortsatta studier. Kärnämnen omfattar enligt läroplanen för kärnämnen totalt 24 studieveckor. Kärnämnen är följande:

	<u>antal sv</u>
<i>Humanistisk-samhällsvetenskapliga ämnen</i>	
Svenska	4 - 7
Engelska	4 - 6
Finska/tyska/franska	0 - 2
Samhällskunskap- och arbets-	2 - 3
livskunskap	
Företagsverksamhet	1
Psykologi	0 - 2
<i>Matematisk-naturvetenskapliga ämnen</i>	
Matematik	4 - 6
Kemi	0 - 2
Fysik	0 - 2
Miljökunskap	1
Datakunskap	1
<i>Kultur- och livsåskådningsämnen</i>	
Idrott och hälsa	2 - 3
Människor och kulturer	0 - 2
Etik	0 - 1
Totalt	24

Innehåll, uppläggning och andra krav på den teoretiska och praktiska undervisningen i det särskilda läroavtalsförhållandet föreslås intagen i en individuell studieplan som fastställs av lärlingsnämnden och som enligt 11 § bifogas läroavtalet.

6 § *Undervisningsspråk.* Utgångspunkten är att även lärlingsutbildningen på motsvarande sätt som annan yrkesutbildning på gymnasialstadienivå skall tillhandahållas på svenska. Även den praktiska undervisning som erhålls på arbetsplatsen skall primärt tillhandahållas på svenska.

Enligt 40 § självstyrelselagen är undervisningsspråket svenska i skolor som bekostas av allmänna medel och får understöd av sådana, om inte något annat stadgas genom landskapslag. Bestämmelsen torde omfatta även lärlingsutbildningen.

I och med att undervisningsspråket är svenska skall den i utbildningen ingående kurslitteraturen, fränsett den litteratur som ingår i språkundervisningen, främst finnas tillgänglig på svenska.

Den ökade internationaliseringen påverkar på motsvarande sätt som inom den skolbundna yrkesutbildningen även lärlingsutbildningen. EU-medlemsskapet har även öppnat nya vägar till arbetsmarknader i Europa som naturligtvis ställer större krav på ökade språkkunskaper. För att dessutom kunna erbjuda de studerande en utbildning som står sig internationellt sett bör lagstiftningen möjliggöra att även andra språk än svenska skall kunna användas som undervisningsspråk. Utbildningen bör dock alltid utformas i överensstämmelse med målsättningen för utbildningen med särskild betoning på landskapets särställning som ett enspråkigt svenskt område.

3 kap. Förvaltning

7 § *Allmänt.* Enligt förslaget skall landskapsstyrelsen handha högsta ledningen och tillsynen av utbildningen. Landskapsstyrelsens biträds av en lärlingsnämnd som ansvarar för den löpande verksamheten och dess koordinering. Avsikten är att den del av utbildningsavdelningen som ansvarar för vuxenutbildningen skall sköta den praktiska hanteringen av läroavtalsutbildningen. Förslaget kan förutsätta vissa justeringar av delegeringsbeslutet av den 14.12.1995 (jfr 5:3-1). Även näringsavdelningen kommer att involveras i utbildningen med uppgift att tillsammans med arbetslivets organisationer bistå med att sprida kunskap om lärlingsutbildningen och hjälpa till med arbetsplatser lämpade för lärlingsutbildning

8 § *Lärlingsnämnd.* För lärlingsutbildningen skall finnas en lärlingsnämnd, som inte är ett organ med självständig rätt till beslutfattande utan egentligen en del av myndigheten Ålands landskapsstyrelse. Lärlingsnämnden föreslås i likhet med lärlingsnämnden enligt landskapslagen om läroavtal bestå av sex medlemmar. Lärlingsnämnden tillsätts för en

mandattid om fyra år. Eftersom lärlingsutbildningen utgör en arbetsdominerande utbildning skall flertalet av medlemmarna inneha sakkunskap om arbetslivet. Utgångspunkten är att medlemmarna skall företräda de yrkesområden inom vilka de flesta lärlingar finns i landskapet. Medlemmarna kan vara från såväl den offentliga som den privata sektorn.

9 § *Mötesbestämmelser.* Bestämmelsen överensstämmer i huvudsak med bestämmelserna i gällande skollagar.

10 § *Reglemente.* Lärlingsnämnden kan vid behov anta en reglemente med närmare bestämmelser om nämndens förvaltning.

4 kap. Läroavtal. Arbetsgivarens och lärlingens rättigheter och skyldigheter

11 § *Godkännande av läroavtal.* Ett läroavtal måste godkännas av lärlingsnämnden för att det skall träda i kraft. Läroavtalet är tidsbegränsat (jfr 17 §) och ett nytt avtal måste ingås för att förlänga lärotiden. Om lärlingen redan har ett anställningsförhållande till arbetsgivaren kan lärlingen som tjänstledig övergå till ett läroavtalsförhållande. En lärlingsutbildning kan ingås för såväl ett visst yrke som ett delområde av ett yrke. Lärlingsnämnden bestämmer vid godkännandet av läroavtalet när ett läroavtal utbildningsmässigt täcker ett tillräckligt omfattande yrkesområde.

Till läroavtalet skall bifogas en individuell studieplan. Studieplanen skall utformas med utgångspunkt från läroplanen för kärnämnen och befintliga läroplaner vid landskapets skolor om sådana finns inom yrkesområdet. I avsaknad av aktuell läroplan fastställs innehållet och omfattningen av den teoretiska undervisningen för det aktuella yrket direkt i studieplanen med utgångspunkt från de läroplansgrunder som fastställts för utbildningen efter grundskolan (jfr motiven till 5 §). I studieplanen beskrivs även den kompetens lärlingen skall få genom en formell undervisning fram till slutbetyget. De för teoriundervisningen ansvariga skolorna skall i samarbete med arbetsgivarna, lärlingen och den ansvarige tjänstemannen vid landskapsstyrelsen (föredragande i lärlingsnämnden) aktivt delta i planeringen av de individuella studieplanerna. Ansvaret för att en individuell studieplan görs upp åvilar slutligen lärlingsnämnden (föredragande tjänstemannen), eftersom det är lärlingsnämnden som fastställer studieplanen i samband med godkännandet av läroavtalet. Vid varje skola bör dessutom en kontaktperson utses med särskilt ansvar för att medverka i uppgörandet av de individuella studieplanerna och som fungerar som koordinator för skolans ansvarsområde inom lärlingsutbildningen.

Avsikten är att i landskapsförordning inta närmare bestämmelser om läroavtalets innehåll, form och villkor för godkännande samt om studieplanen.

12 § *Lärlingen.* För att skapa ett gott arbetsklimat under utbildningen skall såväl skolan som arbetsgivaren eftersträva en så trygg undervisnings- och arbetsmiljö som möjligt.

Med skoltid i 1 mom. andra meningen avses den tid som den teoretiska undervisningen tar i anspråk. Eftersom teoretisk och praktisk undervisning kan komma att varvas med varandra under en dag föreslår landskapsstyrelsen att en bestämmelse intas i paragrafen som anger att den sammanlagda tiden för såväl den teoretiska som den praktiska undervisningen inte skall överstiga den dagliga arbetstiden för en arbetstagare inom det aktuella yrkesområdet. Vid planeringen av lärlingsutbildningen, främst vid uppgörandet av studieplanen, skall uppmärksamheten fästas vid detta bl.a. genom att arbetsdagens längd anges i studieplanen. För att nå ett bra resultat med utbildningen fordras även ett aktivt engagemang från lärlingen.

13 § *Arbetsgivaren*. Arbetsgivaren har ett ansvar för att lärlingen i kombination med den teoretiska undervisningen i skolan erhåller en så bra praktisk undervisning som möjligt för att nå den i läroavtalet eftersträlvade yrkeskunskapen. Arbetsgivarens medverkan vid uppgörandet av studieplanen är här av stor betydelse så att en god samverkan redan på ett tidigt stadium skapas mellan skolan, arbetsgivaren och lärlingsnämnden/landskapsstyrelsen i det aktuella lärlingsförhållandet.

Utbildningen ställer krav både på lärlingsplatsen och handledaren vid lärlingsplatsen. Arbetsgivaren måste foga över både yrkesmässigt och pedagogiskt lämpade handledare samtidigt som arbetsgivaren måste ha möjlighet att förmedla de kunskapskrav som föreskrivs enligt lagar och andra bestämmelser. Om arbetsgivaren inte klarar kraven självt kan det ske exempelvis tillsammans med andra arbetsgivare (jfr 5 § 2 mom.).

För att erhålla en bra lärlingsutbildning förutsätts en kontinuerlig dialog mellan bl.a. arbetsgivaren och lärlingsnämnden. Landskapsstyrelsen föreslår att en uttrycklig bestämmelse intas i lagen om att arbetsgivaren skall underrätta lärlingsnämnden om lärlingsförhållandet utvecklar sig på ett sådant sätt att det inte är möjligt att ge lärlingen en tillfredsställande undervisning. Ju tidigare lärlingsnämnden får vetskap om eventuella komplikationer i den praktiska undervisningen desto bättre. Eventuellt kan lärlingsförhållandet genom vissa åtgärder fortsätta eller så kan lärlingsnämnden ordna en annan lärlingsplats för lärlingen.

14 § *Bedömning*. Inom ramen för sitt ansvar för den praktiska undervisningen förslås arbetsgivaren även utföra bedömningen av lärlingens prestationer på lärlingsplatsen. Utbildningsanordnaren av den teoretiska undervisningen skall följa de bedömningsgrunder som tillämpas vid motsvarande skolbunden undervisning.

Såväl slutbetyg som skiljebetyg utfärdas på basen av den bedömning som gjorts av skolan respektive arbetsgivaren i enlighet paragrafens 2 mom.

15 § *Rättelse av bedömning*. Med tanke på lärlingens rättsäkerhet finner landskapsstyrelsen det angeläget att en uttrycklig bestämmelse intas i lagen som anger lärlingens möjlighet att begära rättelse av en bedömning som han eller hon är missnöjd med.

16 § *Arbetstid, semester och arbetsskydd*. Ett läroavtal föreslås i enlighet med förslagets 2 § fortsättningsvis utgöra en speciell typ av arbetsavtal, varför den arbetsrättsliga lagstiftning om arbetstid, semester och arbetsskydd föreslås äga tillämpning även på läroavtal.

5 kap. Förändringar i läroavtalet

17 § *Byte av lärlingsplats*. Eftersom lärlingsnämnden bär ansvaret för den löpande verksamheten föreslås nämnden kunna ingripa i ett lärlingsförhållande för att möjliggöra att en lärlingsutbildning som redan påbörjats skall kunna fullföljas på ett smidigt sätt.

18 § *Läroavtalets giltighetstid*. I paragrafen anges när ett läroavtal upphör att gälla.

19 § *Hävning av läroavtal*. Parterna föreslås oberoende av orsak kunna häva ett läroavtal såvida de är eniga om detta. Arbetsgivaren måste dessförinnan tillställa lärlingsnämnden en skriftlig underrättelse om parternas avsikt.

Eftersom lärlingsnämnden godkänner läroavtalen föreslås nämnden även kunna häva ett läroavtal om undervisningen inte sköts i enlighet med denna lag eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

Hänvisningen till 3 § lagen om arbetsavtal och 3a § sjömanslagen (FFS 423/78) i paragrafens 3 mom. innebär att en överenskommelse kan träffas om en särskild provotid under vilken vardera avtalsparten kan häva läroavtalet. Provotiden kan vara högst fyra månader. Avsikten är att omfattningen av en eventuell provotid skall anges i läroavtalet. Närmare bestämmelser om vad ett läroavtalet skall innehålla föreslås enligt 11 § 2 mom. intagen i en landskapsförordning. I 43 § lagen om arbetsavtal eller 49 § sjömanslagen finns bestämmelser om rätten att häva ett avtal oberoende av överenskommen arbetsperiod eller uppsägningstid om vägande skäl det påkallar, medan 44 § lagen om arbetsavtal och 50 § sjömanslagen innehåller bestämmelser hävningsrättens upphörande och begränsning av hävningsrätten.

6 kap. Kostnader

20 § *Studiesociala förmåner*. Eftersom den teoretiska undervisningen primärt kommer att tillhandahållas av landskapets skolor samtidigt som en stor del av den teoretiska undervisningen som ingår i lärlingsutbildningen⁸ är överensstämmande med den skolbundna undervisningen föreslås att motsvarande förmåner som de studerande erhåller vid den skolbundna undervisningen även skall tillkomma lärlingarna. Förutom att den teoretiska undervisningen är avgiftsfri för lärlingen föreslås lärlingen få rätt till motsvarande studiesociala

⁸ Kärnämnen kompletterat med yrkest teori i den omfattning som anses nödvändigt för att erhålla den kunskap som eftersträvas för det aktuella yrket eller delområdet för yrket

förmåner som de studerande vid den skolbundna yrkesutbildningen har. Med studiesociala förmåner avses främst skolmåltid, ersättningar för skolskjuts och boende.

I fall den teoretiska undervisning som erfordras för en viss lärlingsutbildning inte kan erbjudas vid landskapets skolor kan utbildningen köpas från någon annan utbildningsanordnare (jfr 5 §). Utbildningsanordnaren kan vara belägen i landskapet eller utanför landskapet och måste godkännas av lärlingsnämnden. Landskapet förslås bekosta undervisningen och med den sammanhängande förmåner i enlighet med vad som närmare anges i studieplanen.

Studiestöd kan enligt förslaget beviljas till lärlingen för den tid han deltar i den teoretiska undervisningen i enlighet med vad som är förskrivet i landskapslagen och landskapsförordningen om studiestöd (94/95, 98/95).

21 § *Utbildningsstöd.* Vid avvägningen av hur stort beloppet till arbetsgivaren bör vara skall förutom utbildningsområdet även lärlingens tidigare kunskap och skicklighet beaktas.

7 kap. Särskilda bestämmelser

22 § *Tillämpning av lagen om arbetsavtal och sjömanslagen.* I paragrafen anges de bestämmelser i lagen om arbetsavtal och sjömanslagen som skall tillämpas på ett läroavtalsförhållande. Bestämmelserna gäller bl.a. överlåtelse av rättigheter och rörelse, arbetsgivares ställföreträdare, affärs- och yrkeshemlighet, konkurrerande arbetsavtal, konkurrensförbudsavtal, lön, sjukvård, permittering, arbetsskydd, vilotider, moderskaps-, fadersskaps- och föräldraledighet, arbetsredskap, skadeståndsskyldighet, föreningsfrihet och straff för brott mot bestämmelserna om löneintyg, opartiskt bemötande, föreningsfriheten och arbetsgivarens kvittningsrätt.

23 § *Ändringssökande.* Eftersom lärlingsnämnden utgör en del av myndigheten Ålands landskapsstyrelse skall besvär över lagligheten av nämndens beslut i enlighet med 25 § självstyrelselagen anföras hos högsta förvaltningsdomstolen.

24 § *Landskapsförordning.* I paragrafen ges ett generellt bemyndigande att vid behov utfärda närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av lagen.

25 § *Ikraftträdande.* Landskapstyrelsen föreslår att ikraftträdelsedagen för landskapslagen med stöd av 20 § 3 mom. självstyrelselagen lämnas öppen för landskapsstyrelsen att fatta beslut om. Avsikten är att landskapslagen skall kunna träda i kraft så fort som möjligt för att återuppta den lärlingsutbildning som avslutades i samband med tillkomsten av nya självstyrelselagen.

Genom nya självstyrelselagen övergick lagstiftningsbehörigheten i fråga om läroavtal

till riket. I enlighet med 71 § självstyrelselagen utfärdades en förordning om upphävande av vissa åländska landskapslagar på arbetsrättens område (FFS 1001/94, ÅFS 5/95), nedan kallad riksförordning, genom vilken landskapslagen om läroavtal (12/69) upphävdes att gälla i landskapet. Enligt övergångsbestämmelserna till riksförordningen skulle dock landskapslagen om läroavtal fortfarande tillämpas på de läroavtal som hade ingåtts innan riksförordningen trädde i kraft. Eftersom det vid ikraftträdelsen av riksförordningen fanns en lagstiftning om läroavtal (lag och förordning om läroavtalsutbildning (FFS 1605 och 1606/92)) i riket, blev denna automatiskt gällande även i landskapet på övriga läroavtal som eventuellt skulle ha ingåtts.

Genom ändringen av självstyrelselagen (59/96), som trädde i kraft den 1 januari 1997, ändrades 18 § 14 punkten så att rättsområdet läroavtal återfördes till landskapets lagstiftningsbehörighet. I enlighet med den princip som fastslås i 71 § självstyrelselagen förslås att lagen om läroavtalsutbildning (FFS 1605/92) upphävs, såvitt gäller giltigheten i landskapet. Enligt gängse uppfattning upphör en förordning eller annan föreskrift alltid automatiskt att gälla när den lag med stöd av vilken föreskriften har utfärdats upphävs. Enligt praxis får det inte ens i lagen sägas ut att förordningen upphävs, eftersom det ändå sker av sig självt. Genom att lagen om läroavtalsutbildning föreslås upphävd upphör således även de förordningar och andra föreskrifter som utfärdats med stöd av lagen om läroavtalsutbildning att gälla i landskapet. Av motiven till den nya självstyrelselagen jämte senare utförda ändringar framgår inte att en fråga av det nu aktuella slaget skulle behandlas på något annat sätt.

2. Landskapslagen om ändring av landskapslagen om utbildning efter grundskolan.

Landskapslagen om utbildning efter grundskolan antogs av lagtinget den 9 april 1997. Genom ändringsförslaget anpassas terminologin och hänvisningen i paragrafen till den föreslagna landskapslagen om lärlingsutbildning.

Landskapsstyrelsen föreslår att lagtinget antar följande lagar.

1. LANDSKAPSLAG om lärlingsutbildning

I enlighet med lagtingets beslut stadgas:

1 kap.

Allmänna bestämmelser

1 §

Lagens tillämpningsområde

I denna lag finns bestämmelser om lärlingsutbildning, de villkor som gäller för läroavtal samt om de myndigheter som beslutar i de frågor som hör till lagens tillämpningsområde.

2 §

Definitioner

I denna lag förstås med

läroavtal: ett med stöd av denna lag skriftligt ingånget arbetsavtal, enligt vilket den ena parten, lärlingen, förbinder sig att åt den andra parten, arbetsgivaren, under dennes ledning, uppsikt och handledning utföra arbete mot ersättning för att erhålla yrkeskunnighet i ett visst yrke eller inom ett delområde av ett yrke,

lärlingsutbildning: läroavtalsbaserad yrkesundervisning i arbetslivet i samband med praktiska arbetsuppgifter kombinerad med teoretisk undervisning.

2 kap.

Utbildningen

3 §

Allmänt

Lärlingsutbildningen kan ordnas som grundutbildning, kompletteringsutbildning, vidareutbildning eller fortbildning. Lärlingsutbildningen är öppen för alla personer som har fyllt 15 år och som har genomgått grundskolan eller inhämtat motsvarande undervisning på annat sätt.

Landskapsstyrelsen kan av särskilda skäl bevilja person som har fyllt 15 år men som inte genomgått grundskola eller inhämtat motsvarande undervisning rätt att ingå läroavtal.

4 §

Målsättning

Målsättningen för lärlingsutbildningen är att ge lärlingen sådana teoretiska och praktiska kunskaper som krävs för att kvalificera sig för uppgifter i arbetslivet och som

motsvarar samhällets krav på utbildad arbetskraft inom respektive yrkessektor samt att största delen av utbildningen kan erhållas på en arbetsplats.

Utbildningen leder till examen på gymnasialstadienivå inom ett visst yrke eller inom ett delområde av ett yrke eller annan examen med angiven yrkesinriktning.

5 §

Undervisning

Den teoretiska undervisningen handhas av landskapets skolor eller av någon annan av lärlingsnämnden godkänd utbildningsanordnare.

Den praktiska undervisningen handhas av den eller de arbetsgivare som genom läroavtalet godkänts att utbilda lärlingar. Om flera arbetsgivare tillsammans påtar sig ett utbildningsansvar skall detta framgå av läroavtalet. Av läroavtalet skall även framgå vem av arbetsgivarna som är huvudansvarig för undervisningen.

Läroplansgrunder, läroplanen för kärnämnen och läroplanerna för de yrkesinriktade utbildningsprogrammen som fastställts med stöd av landskapslagen om utbildning efter grundskolan (/) skall i tillämpliga delar iakttas vid utformningen av utbildningen enligt denna lag.

6 §

Undervisningsspråk

Undervisningsspråket är svenska.

Vid språkundervisning kan respektive språk användas som undervisningsspråk. Vid tillfällig undervisning kring visst tema kan undervisningsspråk som anknyter till temat användas.

I enlighet med landskapsstyrelsens tillstånd får även annat språk än svenska användas som undervisningsspråk.

3 kap.

Förvaltning

7 §

Allmänt

Den högsta ledningen av och tillsynen över lärlingsutbildningen ankommer på landskapsstyrelsen. Landskapsstyrelsen biträds av en lärlingsnämnd som ansvarar för den löpande verksamheten och dess koordinering.

Närmare bestämmelser om förvaltningen av lärlingsutbildningen kan vid behov intas i landskapsförordning.

8 §

Lärlingsnämnden

Lärlingsnämnden tillsätts av landskapsstyrelsen för fyra kalenderår i sänder. Lärlingsnämnden består av högst sex medlemmar. Flertalet av medlemmarna i nämnden skall inneha sakkunskap om arbetslivet inom de yrkesområden där de flesta lärlingar finns i landskapet. Bland nämndens medlemmar utser landskapsstyrelsen ordförande och vice ordförande. För varje medlem utses en personlig ersättare, för vilken i tillämpliga delar bestämmelserna om medlemmarna gäller.

Av landskapsstyrelsen utsedd tjänsteman fungerar som föredragande och sekreterare i lärlingsnämnden.

Landskapsstyrelsen får entlediga en medlem från uppdraget innan mandattiden har gått ut. Om en medlem entledigas eller avlider skall en ny medlem för den återstående tiden.

Landskapsstyrelsen bestämmer arvoden och andra ersättningar till medlemmarna i lärlingsnämnden.

Närmare bestämmelser om nämndens uppgifter och andra omständigheter av betydelse för nämndens verksamhet kan utfärdas i landskapsförordning.

9 §

Mötesbestämmelser

Lärlingsnämnden sammankallas av ordföranden eller vid förfall för ordföranden av vice ordföranden. Lärlingsnämnden skall sammankallas för behandling av visst ärende då minst tre av lärlingsnämndens medlemmar det kräver.

Lärlingsnämnden är beslutför då ordföranden eller vice ordföranden och minst hälften av de övriga medlemmarna är närvarande. Beslut fattas med enkel majoritet. Faller rösterna lika avgör ordförandens röst, utom vid personval då lotten avgör.

Vid behandling av ärende skall de i 16 § landskapslagen om Ålands landskapsstyrelse (42/71) ingående bestämmelserna om jäv iakttas i tillämpliga delar. Har frågan om jäv uppkommit skall frågan omedelbart avgöras. Den som jävet gäller skall delta i avgörandet av frågan om jäv. Om jäv ansetts föreligga skall den jävige avlägsna sig från mötet för den tid ärendet behandlas.

Vid lärlingsnämndens möten förs protokoll som undertecknas av ordföranden och sekreteraren samt justeras på det som sätt lärlingsnämnden bestämmer.

10 §

Reglemente

Lärlingsnämnden kan anta ett reglemente. Reglementet skall fastställas av landskapsstyrelsen.

4 kap.

Läroavtalet. Arbetsgivarens och lärlingens rättigheter och skyldigheter

11 §

Godkännande av läroavtal

Läroavtalet skall godkännas av lärlingsnämnden för att träda i kraft.

Utbildningen i det särskilda läroavtalsförhållandet skall följa en individuell studieplan som fastställs av lärlingsnämnden i samband med godkännandet av läroavtalet. Studieplanen skall bifogas läroavtalet.

Landskapsstyrelsen kan genom landskapsförordning utfärda närmare bestämmelser om avtalets innehåll, form och villkor för godkännande samt om studieplanen.

12 §

Lärlingen

Lärlingen har rätt till undervisning och handledning i en trygg undervisnings- och arbetsmiljö. Lärlingens sammanlagda arbets- och skoltid per dag skall inte överskrida den dagliga arbetstid som gäller för arbetstagare inom det yrkesområde där lärlingen fullgör sin utbildning.

Lärlingen skall utföra sina uppgifter omsorgsfullt, göra sig förtrogen med de krav som gäller för att kunna utföra kvalificerade uppgifter i arbetslivet med framgång samt aktivt delta i planerad undervisning.

13 §

Arbetsgivaren

Arbetsgivaren ansvarar för den praktiska undervisningens genomförande samt för att lärlingen bereds möjlighet att delta i den teoretiska undervisningen.

Arbetsgivaren skall delta vid utarbetandet av den individuella studieplan som bifogas läroavtalet.

För varje enskild lärling skall arbetsgivaren utse en ansvarig handledare. Landskapsstyrelsen kan genom landskapsförordning utfärda närmare bestämmelser om vilka krav som skall ställas på handledaren.

Om lärlingsförhållandet utvecklar sig på ett sådant sätt att det inte är möjligt att ge lärlingen en tillfredställande undervisning skall arbetsgivaren underrätta landskapsstyrelsen om detta.

14 §

Bedömning

Efter avslutad eller avbruten utbildning erhåller lärlingen ett betyg. Ett slutbetyg tilldelas lärling som fullgjort lärlingsutbildningen, medan ett skiljebetyg tilldelas lärling

som avbrutit utbildningen.

Bedömningen av den praktiska undervisningen utförs av arbetsgivaren enligt de bedömningsgrunder landskapsstyrelsen fastställt. Vid skolans eller annan utbildningsanordnares bedömning av den teoretiska undervisningen tillämpas de bedömningsgrunder som används inom motsvarande skolbunden undervisning.

Slutbetyg över fullgjord grundutbildning utfärdas av den skola där den teoretiska undervisningen huvudsakligen bedrivits. Om den teoretiska undervisningen vid en grundutbildning erhållits hos annan utbildningsanordnare än landskapets skolor utfärdas slutbetyget av landskapsstyrelsen. Slutbetyg över fullgjord kompletterings-, vidare- och fortbildning samt skiljebetyg utfärdas av lärlingsnämnden.

15 §

Rättelse av bedömning

Lärlingen har rätt att få veta hur bedömningsgrunderna tillämpats på henne eller honom.

En lärling som är missnöjd med bedömningen av sin studieprestation kan skriftligen eller muntligen begära rättelse av den som utfört bedömningen inom 14 dagar från det att lärlingen fått del av bedömningen. Är lärlingen missnöjd även med rättelsen skall ärendet hänskjutas till landskapsstyrelsen som kan ålägga läraren eller arbetsgivaren att företa ny bedömning eller besluta vilket vitsord lärlingen skall erhålla.

16 §

Arbets tid, semester och arbetsskydd

På läroavtal tillämpas vad som i fråga om arbetstagare är föreskrivet om arbetstid, semester, arbetsskydd och annat skydd för arbetstagaren.

5 kap.

Förändringar i läroavtalet

17 §

Byte av lärlingsplats

Om arbetsgivaren upphör med sin rörelse, försätts i konkurs eller dör, inte längre uppfyller villkoren som utbildare eller lärlingsnämnden finner att undervisningen inte sköts på ett tillfredställande sätt skall lärlingsnämnden medverka till att skaffa en ny lärlingsplats för resten av lärotiden. Den nya arbetsgivaren träder in i läroavtalet i den tidigare arbetsgivarens ställe. Lärotiden med den nya arbetsgivaren kan med lärlingsnämndens samtycke förlängas med upp till ett år om den undervisning lärlingen fått varit bristfällig.

18 §

Läroavtalets giltighetstid

Läroavtalet upphör att gälla vid avtalstidens utgång eller då avtalet har upphävts.

19 §

Hävning av läroavtal

Är avtalsparterna eniga om att häva läroavtalet kan avtalet hävas efter att lärlingsnämnden underrättats skriftligen av arbetsgivaren.

Läroavtalet kan hävas av lärlingsnämnden om undervisningen inte sköts i enlighet med denna lag eller de bestämmelser som utfärdats med stöd av den.

Utöver vad som föreskrivs i 3, 43 och 44 §§ lagen om arbetsavtal (FFS 320/70) samt 3a §, 49 och 50 §§ sjömanslagen (FFS 423/78) kan läroavtalet upphävas ensidigt, om arbetsgivaren upphör med sin rörelse, försätts i konkurs eller dör.

6 kap.**Kostnader**

20 §

Studiesociala förmåner

Den teoretiska undervisningen är avgiftsfri för lärlingen.

Lärlingen har under den tid han eller hon deltar i den teoretiska undervisningen rätt till motsvarande studiesociala förmåner som de studerande har vid landskapets skolor. Om den teoretiska undervisningen erhålls hos en annan utbildningsanordnare än landskapet finansieras undervisningen och med den sammanhängande förmåner av landskapet i enlighet med vad som närmare anges i den individuella studieplanen.

Lärlingen har under den tid han eller hon deltar i den teoretiska undervisningen rätt till studiestöd i enlighet med vad som är särskilt föreskrivet om studiestöd för studerande vid en skola på motsvarande nivå.

21 §

Utbildningsstöd

Arbetsgivaren har rätt till utbildningsstöd för de merkostnader undervisningen på arbetsplatsen beräknas förorsaka denne. En överenskommelse om storleken på stödet skall träffas mellan arbetsgivaren och lärlingsnämnden innan ett läroavtal godkänns.

Närmare bestämmelser om utbildningsstöd kan utfärdas i landskapsförordning.

7 kap.**Särskilda bestämmelser****22 §***Tillämpning av lagen om arbetsavtal och sjömanslagen*

Om inte annat är föreskrivet i denna lag eller i någon bestämmelse som utfärdats med stöd av den skall på läroavtal tillämpas vad 7, 8, 15-19, 22-34, 34a-34c, 34g, 34h, 35, 51, 52 och 54 §§ lagen om arbetsavtal samt motsvarande bestämmelser i sjömanslagen föreskriver om arbetsavtal.

23 §*Ändringssökande*

Beslut som landskapsstyrelsen eller lärlingsnämnden fattat med stöd av denna lag kan överklagas hos högsta förvaltningsdomstolen i enlighet med vad därom i rikslagstiftningen är föreskrivet.

24 §*Landskapsförordning*

Närmare bestämmelser om verkställigheten och tillämpningen av denna lag kan utfärdas genom landskapsförordning.

25 §*Ikraftträdande*

Denna lag träder i kraft

Genom denna lag upphävs, såvitt gäller giltigheten i landskapet Åland, lagen om läroavtalsutbildning (FFS 1605/92) jämte ändringar som tillkommit före den 1 januari 1997.

2.

LANDSKAPSLAG
om ändring av 1 § landskapslagen om
utbildning efter grundskolan

I enlighet med lagtingets beslut **ändras** 1 § 3 mom. landskapslagen den 199 om utbildning efter grundskolan (/) som följer:

1 §

Vid skolorna kan dessutom ordnas lärlingsutbildning i enlighet med vad som stadgas i landskapslagen om lärlingsutbildning (/).

Denna lag träder i kraft den

Mariehamn den 17 mars 1997

L a n t r å d

Roger Jansson

Föredragande ledamot

Harriet Lindeman

2.

LANDSKAPSLAG
om ändring av 1 § landskapslagen om
utbildning efter grundskolan

I enlighet med lagtingets beslut **ändras** 1 § 3 mom. landskapslagen den 199 om utbildning efter grundskolan (/) som följer:

Gällande lydelse

1 §

Vid skolorna kan dessutom ordnas läroavtalsutbildning i enlighet med vad som stadgas särskilt.

Föreslagen lydelse

1 §

Vid skolorna kan dessutom ordnas **lärlingsutbildning i enlighet med vad som stadgas i landskapslagen om lärlingsutbildning (/).**

Denna lag träder i kraft den
